

BUZADAM ÖTZİ

"Bu buluntunun dünyada eşi yok; çünkü tarihten önce yaşayan insanların aletleri ile elbiselerinin organik parçaları hiç bu denli kusursuz korunmuş durumda ve bir bütünlük içinde bulunmamıştı.

Çeviri: AYŞİN DORA
Yüksek Jeoloji Mühendisi.

İklim küresel boyutta ısınıyor- bu ısınma pek az hissedilse bile gene de açıkça görülebilen bir olgu. Sadece kutup bölgelerindeki buzullar geri çekilmiyor, aynı zamanda Orta Asya'nın yüksek dağlık bölgelerinde yada kuzey ve güney Amerika'daki buzulla kaplı alanlar da geriliyor. Hatta Avrupa Alplerine tırmanan deneyimli dağcılar, geçen yıl gibi yakın bir geçmişte bir buzulun kenarından geçen patikanın buzulun erimesi nedeniyle bu yıl buzul molozunun ortasında kaldığını görünce şaşırılmışlar. Kar ve buz kütlelerindeki artan erime, arkeolojik çevrelerde çok yankılanan bir buluntuyu ortaya çıkardı ve önemli araştırmaları başlattı. Hatta, bu buluntuyu korumak için Güney Tirol'de, Bolzano'da özel bir müze inşa edildi.

1991 Eylül'ünde Nurenberg'li iki dağcı Ötztal Alpelerindeki Finails-pitze zirvesinden inerken yürüdükleri patikadan fazla uzakta olmayan bir kaya oyuğundaki erimiş su kalıntısı içinde ve birazı buzdan dışarı sarkmış bir insan cesedi buldular. Kaldıkları Similian pansiyonunun sahibine buluntuyu anlattılar. O da derhal Schnals'daki İtalyan ile Sölden'deki Avusturya resmi makamlarına bildirdi. Çünkü Niederjoch buzulunun kenarındaki buluntunun yeri, açıkça İtalya ve Avusturya arasındaki sınır bölgesindeydi.

Hemen ertesi gün Avusturyalı bir kurtarma ekibi 3120 metre yükseklikteki bu yere helikopterle geldi. Ancak hava koşullarının kötülemesi üzerine geriye, vadiye elleri boş döndüler. Buraya ilk ulaşanlar yürüyerek gelen Güney Tirollü iki dağcı Reinhold Messner ile Hans Kammerlander oldu. Cesedi ve çevresini dikkatle incelediler, glysi kalıntıları ile aralarında bir yayın da olduğu çeşitli aletler buldular. Bu nedenle ölen adamın 20. yüzyılda meydana gelmiş bir dağ kazası kurbanı olamayacağını ileri sürdüler.

Bu varsayım birkaç gün sonra doğrulandı. Ceset ile toplanan alet parçaları Innsbruck Üniversitesi'nin Adli Tıp Bölümüne getirildi ve İlk ve Yakın Çağ Tarihi Enstitüsünden Prof. Dr. Konrad Spindler'e başvuruldu. Kendisi bulunan cesedin Erken Bronz Çağına ait olduğunu saptadı-bu müthiş haber bütün dünya manşetlerinde yankılandı.

Mumya daha sonra Anatomi Enstitüsüne taşındı, orada sıfır altındaki sıcaklıkta ve buzul koşullarına eşdeğer nem içeren bir or-

tarında korunmaya alındı. Yanında bulunan tüm materyal de Almanya, Mainz'daki Merkezi Alman-Roma Müzesine koruma ve üzerinde araştırma yapmak için taşındı.

BUZADAM ASLINDA KİME AİT?

Daha ilk medya haberlerinde buluntu yerinin Avusturya sınırları içinde değil, İtalyan bölgesinde olduğu yorumunu yapanlar vardı. O nedenle de dünyada bu denli heyecan uyandıran buluntuyla ilgili ne yapılacağına İtalyan otoriteleri karar vermeliydi. Buluntu yerinin hangi ülkeye ait olduğuna dair kuşkular ilk bakışta biraz tuhaf görünmekteydi. Ancak asıl sınır çizgisinin geçtiği yere ait farklı görüşler artık doğrulanmalıydı; yani sınırın Ötzi'nin buzdaki mezarının kuzeyinden mi yoksa güneyinden mi geçtiği saptanmalıydı.

Birinci Dünya Savaşından sonra galip gelen İttifak Kuvvetleri Tirol'ü ikiye bölerken, İtalya ve Avusturya arasındaki sınır olarak Adige ile Inn nehri vadileri arasındaki sırt çizgisini kararlaştırmışlardı. Ancak, doğa poltikacıların kararlarını tanımazsa, eriyen buzullar topografya şekillerini ve su yollarını değiştirirse neler olur?

Güney ve Kuzey Tirol'de yaşayanlar ezelden beri bölgeleri bağlayan at ve araba yollarını kullanırlardı ve kendi sürülerini büyük Alpin doruğunun her iki yamacındaki, yüzyıllar önce resmen ruhsatı alınmış meralarda otlatırlardı. Asıl sınırın sonsuz buzulun içinde hangi metrelerden ve 1919'daki uluslararası yasaya göre belirlenmiş ekime yasak alanın neresinden geçtiği, Ötzi'nin bulunuşuna değin hiç kimsenin umurunda değildi. Ancak buluntu yerinin kimliğine dair artan hararetili tartışmalar ulusal sınırın yeniden ölçülmesi gerekliliğini ortaya koydu. Ölçüm yapıldığında, binlerce yıl buzul mumyasına ev sahipliği yapmış bu önemsiz kayanın İtalyan bölgesinde, sınır çizgisinden tam olarak 92,56 metre içerde yer aldığı anlaşıldı. Diğer bir deyişle buluntunun yasal sahibi Güney Tirol eyaletiydi.

GÜNEY TİROL ARKEOLOJİ MÜZESİ

Buzadam acaba Güney Tirol'de mi yaşıyordu? Nereleydi ve nereye kayıtlıydı? Bunlar ve bu güne değin yanıtı bulunmamış daha bir çok sorunun aydınlanması gelecek yıllarda da bilim çevrelerini meşgul edecektir. 1998 den itibaren, Bolzana'da özel Güney Tirol Arkeoloji Müzesinin yapılmasıyla bu görkemli buluntuya, kendi önemine yaraşır bir yuva sağlanmıştır. Buzadam burada özel olarak tasarlanmış, soğuk tutulan bir kompleks içinde herhangi bozulma riski olmadan saklanmaktadır. Bu kompleks bir dezenfekte odası, Zeiss teknolojisi ile donatılmış bir inceleme odası ve soğutma sistemleri ayrı olan 2 odacıktan ibarettir. Buzadam bu odacıklardan birinde -6°C sıcaklıkta ve nemlilik oranı neredeyse %100 olan ortamda korunmaktadır. Oda çepeçevre gizli yerleştirilmiş lambalardan gelen, tüm mor ve kızıl ötesi ışınların filt-

Buzadam Ötzi'nin bilgisayar rekonstrüksiyonu ile oluşturulmuş görüntüsü

re edildiği soğuk ışıkla aydınlatılmaktadır. Müzeyi gezenler mumyacı bir pencereden seyredebilmekte. Nem değiştiğinde mumyanın vücudunda buz oluşumunu engelleyen, yepyeni örtülü bir ısı sistemi içeren bu koruma yöntemi özel olarak geliştirilmiş olup, dünyada ilk kez burada uygulanmaktadır.

Müzedeki sergilemenin merkezini Buzadam, elbiseleri ve aletleri oluşturmaktadır. Koruma amacıyla loş olan sergi alanında yapılan bir gezinti sırasında özel iklimli küçük vitrinlerde buluntu yerindeki özgün aletlerle onların yeni yapılmış kusursuz eşleri görür. Bilgilerin yazı ve resimle öğretici şekilde sunumu ise büyüleyici bir atmosfer yaratmaktadır. Müzeyi gezenler, buzul mumyasının yaşının bilimsel çalışmalarla yaklaşık 5300 yıl olarak saptandığını, Buzadam'ın öldüğü sırada boyunun 1,60 metre, ağırlığının kabaca 50 kg olabileceğini ve olasılıkla 46 yaşına ulaşabildiğini de öğreniyorlar.

BU BULUNTUYU BU DENLİ ÖZEL YAPAN NEDİR?

"Bu buluntunun dünyada eşi yok; çünkü tarihten önce yaşayan insanların aletleri ile elbiselerinin organik parçaları hiç bu denli kusursuz korunmuş durumda ve bir bütünlük içinde bulunmamıştı. Buzadam bizler için bilinemeyen bir nedenle birdenbire yaşamdan koparılmış ve bu rastlantısal konumda aletleri ile birlikte yıllarca buz içinde korunarak kalmıştır.

Arkeolojik kazılarda toplanan nesnelere genellikle dini törenlerde yada gömü törenlerinde amaca göre bırakıldıkları yerlerde bulunurlar. Öte yandan, Buzadam buluntusu 5000 yıl önce yüksek dağlık bölgelerdeki insanların günlük yaşamından gerçekçi o anlık bir resimdir.

Buzadam sadece Alpin bölgesinin tarih öncesi araştırmalarına yeni bilgiler kazandırmakla kalmıyor; bu buluntunun tümünü incelemede diğer bilimsel ve teknik disiplinler de devreye giriyor: tıp (anatomi, radyoloji, patoloji, hematoloji, dermatoloji, parazitoloji vs.) mikrobiyoloji, antropoloji, paleobotanik, donma teknolojisi (müzedeki yazılı belgeden).

ULUSLAR ARASI İNCELEME

Güney Tiro Arkeoloji Müzesi koordinatörü Angelika Fleckinger mumyanın bulunuşuyla Innsbruck'tan Bolzano'ya taşınması arasında geçen sürede sadece gövdesi üzerinde 570'e yakın bilimsel inceleme yapıldığını yazmaktadır. Alınan 100 örnek içinde en büyük olanın ağırlığı 60 miligramdır ve tüm örneklerin toplam ağırlığı 1 gramdan biraz fazladır. Dünyanın en ünlü araştırma enstitüleri bu çalışmalara katılmışlardır.

Örneğin, Stocholm Üniversitesinin Osteoloji Araştırma Laboratuvarı ile Innsbruck Üniversitesinin Anatomi Enstitüsü yaşa ilişkin bozulma arazları yönünden kemik yapısını incelediler ve bu iki kurum Buzadamın öldüğü sıradaki yaşının en az 40 olacağını ve 53 den daha fazla olamayacağını ortaklaşa saptadılar.

Oxford'daki Arkeoloji ve Sanat Tarihi Araştırma Laboratuvarı ile Zürih Teknik Üniversitesinin Orta Enerji Fizik Enstitüsü'nde doku lifleri ile kemik parçalarının C¹⁴ yöntemiyle yaşları saptandı. Buna benzer şekilde, elbiselerindeki bitkisel lif parçalarının analizleri de Uppsala Üniversitesinin Svetborg Laboratuvarı ile Paris'teki Düşük Radioaktif Parçacıklar Merkezi'nde yapıldı. Sonuçlar, birbirine uyumlu olarak, "Ötzi'nin İ.Ö. 3350 ile 3500 yılları arasındaki dönemde yaşadığını göstermektedir.

Bu olağanüstü araştırma projelerinin listesi sınırsız olarak devam etmektedir. Ferrara, Camerino, Roma ve Bolzano Üniversiteleri, Zürih Teknik Üniversitesi ve Londra Üniversitesinin Antropoloji ve Biyoloji Bölümleri şimdilerde buna özgü DNA analizleri gerçekleştiriyorlar. Bu analizler farklı yaklaşımlara dayansa da, hepsinin amacı Buzadamın kökeni ve göçüyle ilgili daha fazla bilgi kazanmaktır.

"Ötzi" uluslararası bir proje. Bugüne dek 100'den fazla uzman Buzadamın bilimsel terminolojideki yerini saptamaya uğraştılar; "Homo Tyrolensis" mi, yoksa "Homo Hauslabiensis" mi? Biz şu anda bile onun hakkında epeyce bilgi sahibiyiz. Örneğin, arthritisten et-

kilenmişti ve çatlak kaburga kemikleri nedeniyle acı çekiyordu, bazı akıl dişleri eksikti, Hauslabjoch üzerinden yaptığı bu yolculuk için yanına erzak olarak kepikli buğday, erik, kuru üzüm ve kurutulmuş oğlak eti almıştı, insanı şaşırtan pratik elbiseler giymişti ve neredeyse hayatta kalmasını bile sağlayacak kusursuzlukta alet takımı vardı.

YENİ BULUŞLAR

Başlangıçta Buzadamın ölümüne, birdenbire kötü havanın bastırmasıyla aniden düşen sıcaklığın onu güçsüz bırakmasının yol açtığı kabul edilmişti. 2001 yazında Ötzi araştırma projesinin koordinatörü ve patalogu Eduard Egarter ile Bolzano hastanesinin radyologu Paul Gostner mumyanın göğsünde bir okucu ile sol kürek kemiğinin altında okun girdiği yerde bir delik keşfettiler. Bu da Ötzi'nin arkadan vurulduğunu göstermektedir. Sağ elin tuhaf bir şekilde bükülmüş durumu daha ayrıntılı incelenince, Buzadamın baş parmağı ile işaret parmağı arasında ayrıca derin bir yara olduğu ortaya çıktı. Buna karşın avucundaki kaması ile çakmak taşını sıkıca kavramıştı.

Adli Tıp uzmanı Eduard Egarter'in düşüncesine göre, eldeki ciddi yara, mumyanın ok kılıfında bulunan bitmemiş ok saplarını oyma sırasında kaza eseri oluştuğuna dair yürütülen varsayıma ters düşmektedir. Onun yerine, "Ötzi'nin dövüş sırasında kendini korumak için elini kaldırdığı ve bununda derin bir yaralamaya neden olduğu kabul edilebilir.

Her iki olasılıkta da, sol kürek kemiğinin altındaki okucu onun kol kaslarını felce uğratmış ve iç kanamaya neden olmuştur. Güçsüz kalan, kendini korumaktan aciz ve zor yolculuğuna devam edemeyen yaralı adam nefes almakta zorlanmış, öncelikle iç kanamaya neden olan ok yarası gibi yaralarına yenik düşmüş olabilir. Kısa bir süre sonra mı, yoksa saatler sonra mı ölmüş olduğu 5000 yıl sonra kesin olarak söylenemez.

Acaba Buzadam kaçıyor muydu? Eğer öyleyse, neden ve kimden? Araştırma devam edecektir, her yeni bilgi yalnızca bunları yanıtlamayacak, aynı zamanda yeni sorular da ortaya sürecektir. Hala açığa çıkacak bir çok gerçek vardır, ama bir bölümü de gizini saklamayı sürdürecektir. Bekleyelim ve zamanımızın en heyecan verici buluntusunun daha neleri gün ışığına çıkaracağını görelim.

Kaynak

Manfred SCHINDLER, INNOVATION 11, CARL ZEISS, 2002